Олександра Пічкуренко

КОРЕКЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ НАОЧНО-ОБРАЗНОГО МИСЛЕННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

На сучасному етапі розвитку вітчизняної системи спеціальної освіти розробляється новий зміст виховання і навчання дітей з особливими освітніми потребами, що забезпечує кожній дитині максимально можливий рівень психічного розвитку, виявлення і врахування індивідуально-психологічних особливостей дітей з метою використання усіх їх потенційних можливостей, а також розробку і впровадження корекційно-розвивальних технологій, спрямованих на повноцінне формування як мовленнєвий, так і інших видів діяльності (Н. Н. Малофеєв, 1997, 2004; Е. А. Стребелева, 1997; Г. В. Чиркіна, Е. Л. Черкасова, Ю. Е. Вятлева, 2005). У здійсненні корекційно-педагогічної роботи з дітьми з недорозвиненням мовлення такий підхід потрібний для успішної їх соціалізації, засвоєння різнобічних знань і умінь, оволодіння адекватними способами діяльності. Це завдання може бути вирішене на основі вивчення і врахування особливостей розумової діяльності в організації корекційної роботи з дошкільниками з недорозвитком мовлення.

Експериментальна робота з формування наочно-образного мислення була включена в систему корекційного навчання дошкільнят в логопедичній групі, здійснювалася поетапно відповідно до виділених для кожного етапу завдань. Корекційна робота проводилася з дітьми відповідно до наступних основних напрямів:

1. Формування узагальнених уявлень про об’єкти, явища події навколишнього світу, їх якостях, властивостях, призначенні, взаємозв’язку з іншими. Ця робота передбачала перехід від цілісних образів-сприйняття предметів, явищ, їх властивостей і ознак, а також подій навколишнього світу до узагальнених образів-уявлень про них.

2. Формування взаємозв’язку між образом і словом. Основним завданням цього напряму було своєчасне з’єднання чуттєвого і практичного досвіду дитини із словом, встановленням взаємозв’язку між образними і словесними узагальненнями.

3. Формування структурно-процесуальних і операційних компонентів розумової діяльності. Основна робота в цьому напрямі передбачала освоєння послідовності розумової діяльності : орієнтовного, виконавського і контрольного етапів, формування розумових операцій (аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, класифікації) наочними образами-уявленнями про те, що оточує, використання адекватних способів рішення розумових завдань і включення в цей процес фіксувального, супроводжуючого і

плануючого мовлення.

4. Вдосконалення образів-уявлень в різних видах дитячої діяльності. Основним завданням цього напряму було закріплення сприйнятих образів в образотворчій діяльності, конструюванні, аплікації, ігровій та ін. видів дитячої діяльності, оволодіння навичками заміщення, схематизації, символізування, моделювання.

У структурі цілеспрямованої організованої корекційно-педагогічної роботи нами було визначено чотири етапи. Перелічені вище напрями корекційної роботи з дітьми були включені в роботу на усіх етапах, при цьому на кожному етапі навчання вирішувалися певні завдання з урахуванням вікових потреб і можливостей дітей.

На І етапі основна увага приділялася роботі із систематизації образів-сприйняття окремих об'єктів, явищ навколишнього світу, їх ознак, з'єднанню сприйнятих образів із словом і формуванню умінь оперувати образами-сприйняття з опорою на зразок.

На ІІ етапі корекційно-педагогічна робота була в основному спрямована на переклад сприйнятих образів в план уявлень і їх закріплення з метою подальшої довільної операції ними на основі слова в уявному плані.

Третій етап роботи передбачав об'єднання образів окремих об'єктів, явищ навколишнього світу в подієвий контекст і формування цілісного сприйняття динаміки подій на основі аналізу ситуації, встановлення взаємозв'язку між образом- сприйняття події і словом, що його означає.

Специфікою IV етапу було привертання уваги дітей до образів-уявленням про події навколишнього світу, їх динаміку, причинно-наслідкові залежності і операції ними на основі слова і в уявному плані.

Виділені напрями і етапи роботи ґрунтувалися на наукових уявленнях про основні закономірності розвитку і умови повноцінного формування наочно-образного мислення дошкільнят, облік стану наочно-образного мислення і специфіки мовного розвитку дошкільнят з ЗНМ.

Основними положеннями формування наочно-образного мислення визначені наступні: сензитивним періодом формування наочно-образного мислення є дошкільне дитинство; ця форма мислення розвивається найефективніше в процесі організованого навчання, що має корекційну спрямованість; образні і словесні узагальнення формуються паралельно; концепція ампліфікації дитячого розвитку передбачає створення певних умов для збагачення усіх сторін розвитку дитини і їх взаємозв'язок.

Найважливішою умовою формування наочно-образного мислення у дітей з ЗНМ є своєчасне з'єднання сенсорного і практичного досвіду дитини із словом.

Корекційно-педагогічна робота з формування наочно-образного мислення включала наступні напрями:

- формування узагальнених уявлень про об'єкти, явища, події навколишнього світу, їх якості, властивості, призначення, взаємозв'язок з іншими.
- формування взаємозв'язку між образом і словом;
- формування структурно-процесуальних і операційних компонентів розумової діяльності;
- вдосконалення образів-уявлень в різних видах дитячої діяльності.

Як показав контрольний експеримент, запропонована і апробована система корекційно-педагогічної роботи підвищила рівень сформованості наочно-образного мислення у дошкільнят з ЗНМ, показала потенційні можливості дошкільнят з ЗНМ до становлення елементів логічного мислення.

Порівняльні результати виконання завдань дошкільниками експериментальної і контрольної – групи виявили успішність організації процесу формування наочно-образного мислення у дітей експериментальної групи.

У рамках нашого дослідження проблема формування наочно-образного мислення дошкільників з ЗНМ придбала практичну і теоретичну значущість для вдосконалення системи корекційно-педагогічної дії в ДНЗ компенсуючого типу для дітей з порушеннями мовлення.

Отже, проведене дослідження показало, що наочно-образне мислення у дошкільнят з ЗНМ в порівнянні з їх однолітками з нормальним рівнем розвитку мовлення має ряд особливостей. У них несформовані основні компоненти наочно-образного мислення і взаємозв'язок між ними; ускладнені актуалізація образів-уявлень про навколишню дійсність і словесні узагальнення наявних образів; порушується послідовність розумової діяльності, недостатньо сформовані розумові операції, способи рішення наочно-образних завдань; відзначається недостатня участь мовлення в процесі їх рішення.

Список використаних джерел

1. Обухівська А. Г. Соціальна роль логопеда в системі надання допомоги населенню / А. Г. Обухівська // Педагогіка та методика спеціальні: зб. наук. ст. НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К., 2001. – Вип. 1.
2. Семенович А. В. Нейропсихологическая диагностика и коррекция в детском воздасте / Семенович А. В. – М.: Академия, 2002.
3. Шеремет М. К. Сучасні підходи до подолання порушення звуковимови / М. К. Шеремет // Педагогіка та методика спеціальні: зб. наук. ст. НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К., 2001. – Вип. 1.